

de frecvență în formulele românești, care a ușurat memorarea lor, imprimându-le totodată o mai mare stabilitate.

În legătură cu rolul rimei în conservarea formulelor tradiționale trebuie să facem unele precizări. În lucrările noastre am subliniat adesea rolul rimei în memorarea și păstrarea unei formule; acest rol însă, în primul rînd, nu trebuie exagerat și, în al doilea rînd, trebuie înțeles exact. Rima oferă formulei o mai mare stabilitate în sensul că ea cu greu poate fi schimbată. Așa se explică și faptul că formulele în versuri circulă, de regulă, într-o singură variantă. Prin urmare, cînd afirmăm că rima joacă un rol deosebit în fixarea și menținerea unei formule, avem în vedere conservarea formei inițiale a formulei respective, nu viabilitatea ei. Dacă rima ar fi jucat un rol deosebit în păstrarea formulelor, ar fi însemnat ca numărul formulelor mediane în versuri care au „supraviețuit” să întrecă cu mult numărul celorlalte formule. Or lucrurile nu stau deloc așa. Cercetarea repertoriului povestitorilor contemporani ne-a oferit posibilitatea să constatăm că formulele în proză dau dovadă de o mare viabilitate, în timp ce unele formule în versuri încep să-și piardă rima. Viabilitatea unei formule nu depinde, așadar, de prezența sau absența rimei; rima, din acest punct de vedere, constituie un element secundar. Factorul cel mai important în menținerea unor formule îl constituie frecvența relatării lor de către povestitor, deci frecvența cu care povestitorul își comunică basmul. Un basm se memorează mai bine, se șlefuieste, repetîndu-l; o formulă în versuri memorată, dar nefolosită, va avea aceeași soartă ca orice altă formulă în proză. Desigur că aici mai intervin o serie de factori de care trebuie să se țină seama: calitatea memoriei, talentul povestitorului, reîmprospătarea unor basme prin intermediul cărții etc. Totodată credem că nu trebuie uitat gradul de expresivitate care s-ar putea să joace un anumit rol în „supraviețuirea” unor formule. Se știe, de pildă, că nu orice formulă în versuri este și expresivă, rima singură neconstituind un indiciu al expresivității. Bineînțeles că acest considerent este valabil atunci cînd este vorba de povestitori deosebit de talentați, foarte înzestrați, care își pot da seama de valoarea cuvîntului folosit, care sînt capabili să aleagă, să selecteze, uneori chiar să creeze formule noi pe baza modelelor tradiționale.

În ciuda viabilității unor formule tradiționale, se observă totuși un proces de sărăcire a lor. Acest proces se referă mai mult la aspectul cantitativ, decît la cel calitativ, modificările, inovațiile neafectînd, de regulă, expresivitatea formulelor. În procesul transformărilor care se petrec în sînul formulelor tradiționale inițiale, finale și mediane am identificat următoarele direcții:

I. Se mențin, de regulă, toate tipurile de formule, în schimb se constată micșorarea numărului variantelor.

II. Se menține folosirea diferențiată a formulelor (afirmative și negative) în diferitele tipuri de basme (fantastice, nuvelistice etc.).

III. La majoritatea povestitorilor contemporani se observă tendința spre simplificarea formulelor tradiționale (avem în vedere în primul rînd formulele inițiale și finale). Totodată se înmulțește numărul basmelor din care formulele lipsesc (mai ales formulele inițiale și finale).

IV. Formulele în versuri, în marea lor majoritate, se păstrează în forma lor tradițională, la unii povestitori însă rima începe să dispară.